

LARS BREULS^a
VEERLE SCHEIRS^b
KRISTEL BEYENS^c

Iudex non calculat?¹

De bepaling van het strafrestant na herroeping van de voorwaardelijke invrijheidstelling

Panopticon, 38 (3), 162-178
© 2017 Maklu | ISSN 0771-1409 | Mei 2017

- ^a FWO-aspirant, Onderzoeksgroep Crime & Society (CRiS), Vakgroep Criminologie, Vrije Universiteit Brussel (corresp.: Lars.Breuls@vub.ac.be)
- ^b Docent en postdoctoraal onderzoeker, Onderzoeksgroep Crime & Society (CRiS), Vakgroep Criminologie, Vrije Universiteit Brussel
- ^c Hoogleraar, Onderzoeksgroep Crime & Society (CRiS), Vakgroep Criminologie, Vrije Universiteit Brussel.

ABSTRACT

Iudex non calculat? Determining the sentence remnant after revocation of the conditional release

When offenders are conditionally released from prison, a part of the prison sentence is not executed in prison. However, in case of revocation of the conditional release – and the re-incarceration of the released person –, the sentence implementation court must decide which part of the ‘sentence remnant’ is put into force again. The legislator and the Court of Cassation did, however, not specify how this calculation has to be done. As a consequence, the sentence implementation court has *de facto* the full appreciation in determining the sentence remnant. File analyses conducted in all Belgian sentence implementation courts demonstrated that different decision-making practices exist between the courts. These differences relate to the determination of the period during which the released person complied with the conditions, but also to how this period is taken into account for the recalculation of the sentence remnant. These different decision-making practices lead to significant disparities in outcome for those who have been recalled to prison, which leads to unequal treatment of recalled conditionally released persons. Therefore, a case is made for a more consistent practice of determining the sentence remnant between courts.

Keywords: sentence remnant, revocation, conditional release, sentence implementation court

Kernwoorden: strafrestant, herroeping, voorwaardelijke invrijheidstelling, strafuitvoeringsrechtbank

1. INLEIDING²

De strafuitvoeringsrechtbanken bepalen na de herroeping van een voorwaardelijke invrijheidstelling (VI) welk gedeelte van het strafrestant – dit is het gedeelte van de vrijheidsstraf dat de veroordeelde nog diende te ondergaan op het moment van de toekenning van de VI

¹ Vertaling: ‘De rechter rekent niet.’

² Dit artikel kwam tot stand in het kader van het FWO-project ‘Back-end sentencing. Exploring decision-making processes and practices of recall to prison’ (FWO nr. G.0B72.14N (2014-2017). Promotor: Kristel Beyens; onderzoekers: Veerle Scheirs, Lars Breuls en Lana De Pelecijn). We bedanken de anonieme reviewers voor hun waardevolle opmerkingen die hebben bijgedragen tot de verbetering van dit artikel en Lana De Pelecijn die meewerkte aan de dataverzameling.

– opnieuw in werking wordt gesteld. In deze bijdrage wordt deze praktijk in kaart gebracht, waarbij we uitgebreid stilstaan bij de waargenomen verschillen in strafrestantbepaling tussen strafuitvoeringsrechtbanken om vervolgens concrete voorstellen te formuleren om tot een meer consistente praktijk van strafrestantbepaling te komen over strafuitvoeringsrechtbanken heen. Dit is in het bijzonder aangewezen met het oog op een gelijke(re) behandeling van veroordeelden.

De VI voor gedetineerden met een straftotaal van meer dan drie jaar wordt sinds 2007 toegekend door een multidisciplinaire strafuitvoeringsrechtbank. Aan de toekenning van de VI worden een aantal algemene en bijzondere voorwaarden verbonden die de veroordeelde gedurende een proeftijd van twee tot tien jaar dient na te leven. De naleving van deze voorwaarden wordt opgevolgd en gecontroleerd door het openbaar ministerie. In concreto betekent dit dat het openbaar ministerie een veroordeelde voorlopig kan aanhouden en/of de zaak terug aanhangig kan maken bij de strafuitvoeringsrechtbank met het oog op herroeping van de toegekende VI. Het openbaar ministerie baseert zich hiervoor hoofdzakelijk op de verslagen en meldingen van de justitieassistent en eventuele (nieuwe) politionele processen-verbaal die zijn ambt bereiken. Een aanhangigmaking is mogelijk in de gevallen bepaald in art. 64 Wet Externe Rechtspositie³: 1) wanneer bij een in kracht van gewijsde gegane beslissing wordt vastgesteld dat de veroordeelde tijdens de proeftijd een wanbedrijf of een misdaad heeft gepleegd; 2) wanneer de veroordeelde een ernstig gevaar vormt voor de fysieke of psychische integriteit van derden; 3) wanneer de opgelegde bijzondere voorwaarden niet worden nageleefd; 4) wanneer de veroordeelde geen gevolg geeft aan de oproepingen van de strafuitvoeringsrechtbank, van het openbaar ministerie of van de justitieassistent; 5) wanneer de veroordeelde zijn adreswijziging niet doorgeeft aan het openbaar ministerie en de justitieassistent; 6) wanneer de veroordeelde zich niet meer in de tijdsvoorwaarden voor de toegekende strafuitvoeringsmodaliteit bevindt. De strafuitvoeringsrechtbank heeft vervolgens de bevoegdheid te beslissen over een eventuele herroeping van de VI.

De jaarverslagen van het Directoraat-Generaal Justitiehuizen geven inzicht in het aantal VI's dat jaarlijks herroepen wordt (zie tabel 1). Niettegenstaande dat het aantal herroepingen – behalve voor 2012 – zowel in absolute als relatieve cijfers afneemt sinds 2010, is de herroeping van de VI ook vandaag allerm minst een uitzondering. Integendeel, in 2014⁴ zijn 240 VI's (35%) herroepen tegenover 680 afgesloten dossiers. De voornaamste reden om tot herroeping over te gaan, is een schending van de opgelegde bijzondere voorwaarden (BAUWENS, ROBERT & SNACKEN, 2012; BREULS & SCHEIRS, forth.).

TABEL 1. AANTAL HERROEPINGEN VAN DE VI

	2010	2011	2012	2013	2014
VI lopend op 31/12	2162	2250	2231	2137	2160
Afgesloten dossiers	713	724	729	768	680
Herroepingen	302	295	312	289	240
Percentage herroepingen t.o.v. afgesloten dossiers	42%	41%	43%	38%	35%

Bron: Jaarverslagen DG Justitiehuizen⁵

3 Voluit: wet 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten, BS 15 juni 2006, 30455.

4 Dit is het meest recente jaar waarvoor er cijfers beschikbaar zijn.

5 De jaarverslagen kunnen worden geraadpleegd op <http://justitie.belgium.be/nl/publicaties> (2010: p.253-256; 2011: p.246-251; 2012: p.98-100; 2013: p.110-111) en <http://www.justitiehuizen.be/publicaties> (2014: p.74-75).

Bij de herroeping van een VI bepaalt de strafuitvoeringsrechtbank na welke termijn de veroordeelde een nieuw verzoek tot VI mag indienen. Ook bepaalt de strafuitvoeringsrechtbank welk gedeelte van het strafrestant opnieuw in werking wordt gesteld. De VI is immers een vorm van strafuitvoering, waarbij een gedeelte van de vrijheidsstraf buiten de gevangenis wordt ondergaan. Indien de VI herroepen wordt, dient de veroordeelde met andere woorden (een deel van) de resterende straf terug uit te zitten in de gevangenis. De strafuitvoeringsrechtbank zal bij de bepaling van dit resterend strafdeel rekening houden met de duur van de goed doorlopen proeftijd, die niet noodzakelijk gelijk is aan dit strafrestant. Het strafrestant kan namelijk zowel groter als kleiner dan de proeftijd zijn. De proeftijd is overeenkomstig art. 71 Wet Externe Rechtspositie nooit korter dan twee jaar en mag de tien jaar niet overschrijden. Ook wanneer het strafrestant minder dan twee jaar bedraagt, moet er dus minstens een proeftijd van twee jaar worden opgelegd (strafrestant is kleiner dan proeftijd). Wanneer een VI wordt toegekend na het uitzitten van één derde van een criminele straf van bijvoorbeeld dertig jaar, bedraagt de proeftijd dan weer tien jaar, terwijl het strafrestant in dit geval twintig jaar bedraagt (strafrestant is groter dan proeftijd).

De wijze waarop de verschillende strafuitvoeringsrechtbanken deze bevoegdheid invullen, en berekenen welk deel van het strafrestant terug in uitvoering treedt wanneer zij een VI herroepen, vormt dus de centrale vraagstelling van dit artikel. Allereerst zullen we op basis van de wetgeving en de rechtspraak van het Hof van Cassatie illustreren dat de strafuitvoeringsrechtbanken over heel wat discretionaire ruimte beschikken bij het bepalen van het strafrestant. Vervolgens zullen we op basis van de resultaten van eigen dossieranalyses van herroepen dossiers door de verschillende strafuitvoeringsrechtbanken een inkijk leveren in de wijze waarop de bepaling van het strafrestant in de praktijk verloopt. We komen daarbij tot de vaststelling dat de afzonderlijke strafuitvoeringsrechtbanken verschillende methodieken hanteren voor strafrestantberekening en illustreren de impact die dit heeft op het verdere verloop en de afhandeling van de individuele dossiers. We besluiten het artikel met concrete voorstellen die de wetgever zou kunnen overwegen om tot een meer transparante praktijk van strafrestantbepaling te komen.

2. DE BEPALING VAN HET STRAFRESTANT ALS DISCRETIONAIRE BEVOEGDHEID

Artikel 68, § 5 Wet Externe Rechtspositie bepaalt dat indien de strafuitvoeringsrechtbank een vonnis tot herroeping van VI aflevert, zij het gedeelte van de vrijheidsstraf dient te bepalen dat de veroordeelde nog moet ondergaan. De strafuitvoeringsrechtbank dient daarbij rekening te houden met de periode van de proeftijd die goed verlopen is en met de inspanningen die de veroordeelde geleverd heeft om de voorwaarden te respecteren die hem waren opgelegd. In de memorie van toelichting lezen we immers dat indien de VI herroepen wordt: *“men dient vast te stellen dat de veroordeelde de opgelegde voorwaarden niet heeft nageleefd en dat hij bijgevolg zijn straf niet meer uitzat. Het kan dan ook gerechtvaardigd zijn om een retroactief gevolg te koppelen aan de herroeping van de voorwaardelijke invrijheidstelling”* (SENAAT, 2005). De wetgever erkent evenwel ook dat het herroepen van de VI kan neerkomen op een dubbele bestraffing, aangezien reeds een gedeelte van de straf werd uitgezeten onder VI en deze periode niet noodzakelijk wordt afgetrokken van het nog niet-ondergane deel van de straf.

De wetgever schrijft hiermee uitdrukkelijk een andere werkwijze voor dan bij de herroeping van de beperkte detentie (BD) of het elektronisch toezicht (ET), waar de straftijd wel automatisch verder loopt en de periode die de veroordeelde in BD was of onder ET stond, automatisch wordt afgetrokken van het op het ogenblik van de toekenning nog resterende gedeelte van de vrijheidsstraf. Eén dag BD of ET wordt daardoor steeds gelijkgesteld met één

dag detentie. Enkel bij de VI⁶ beschikt de strafuitvoeringsrechtbank over een discretionaire ruimte om een inhoudelijke afweging te maken bij de bepaling van het strafrestant rekening houdend met het verloop van de proeftijd.

Tegen deze inhoudelijke beoordeling door de strafuitvoeringsrechtbank staat geen beroep open. Wel is een voorziening in cassatie mogelijk. In dit kader heeft het Hof van Cassatie twee richtinggevende arresten uitgesproken. Op 10 maart 2015 stelt het Hof van Cassatie namelijk dat *“de strafuitvoeringsrechtbank onaantastbaar in feite oordeelt voor welke periode de proeftijd goed verlopen is en de genomen beslissing met betrekking tot de goed verlopen proeftijd niet nader moet motiveren”* (Cass., 2015). Daarnaast heeft het Hof van Cassatie op 13 mei 2008 reeds expliciet gesteld dat artikel 68, § 5 Wet Externe Rechtspositie de strafuitvoeringsrechtbank niet verplicht om het nog niet-ondergane gedeelte van de vrijheidsstraffen in elk geval in te korten (Cass., 2008). Beide arresten maken duidelijk dat het theoretisch mogelijk is dat de strafuitvoeringsrechtbank in elk vonnis tot herroeping het strafrestant opnieuw volledig in werking kan stellen en dit zonder enige nadere motivering te moeten voorzien. Zulke werkwijze zou uiteraard indruisen tegen de doelstelling van de wetgever om rekening te houden met het goed verlopen gedeelte van de VI.

Zowel de ruime formulering in de Wet Externe Rechtspositie als het gebrek aan formele controle op de invulling ervan, maakt dus dat de strafuitvoeringsrechtbank over een zeer brede discretionaire ruimte beschikt bij het bepalen van het strafrestant. Hoewel het nemen van beslissingen steeds een beoordeling vergt, moet een rechterlijke beslissing wel een zekere standaard van fairness eerbiedigen (DWORKIN, 1977). Een gelijkaardige behandeling van gelijkaardige gevallen behoort tot zulke standaard. Afwijkingen van het gelijkheidsbeginsel zijn enkel gerechtvaardigd indien ze op objectieve en redelijke motieven berusten. Net zoals voor straftoemingsbeslissingen is het ook in het kader van de strafuitvoering een moeilijke opgave om na te gaan of variaties in beslissingen op voornoemde rechtvaardigingsgronden gebaseerd zijn: in geen enkel dossier zijn én de gepleegde feiten én de persoon van de veroordeelde én het strafuitvoeringstraject immers identiek (VANDER BEKEN & BALCAEN, 2009; VAN DEN WYNGAERT, 1992). Uit het gevoerde onderzoek blijkt echter dat strafuitvoeringsrechtbanken verschillende methodieken hanteren voor strafrestantberekening bij de herroeping van een VI. Deze methodieken kennen een zekere systematiek binnen een bepaalde strafuitvoeringsrechtbank en overstijgen op die manier de behandeling van individuele dossiers, maar ze kunnen, zo zullen we beargumenteren, tegelijk tot ongelijkheden in de behandeling van gelijkaardige gevallen leiden tussen strafuitvoeringsrechtbanken. Bij de herroeping van een BD of een ET dient er echter een regel op een mechanische manier te worden toegepast: de periode waarin de strafuitvoeringsmodaliteit in uitvoering was, wordt steeds van het strafrestant afgetrokken. Deze bijdrage zal zich daarom enkel op de herroeping van de VI richten.

3. METHODOLOGIE VAN HET ONDERZOEK

In het kader van een onderzoeksproject naar beslissingen tot het al dan niet herroepen van strafuitvoeringsmodaliteiten (BD, ET, VI, voorlopige invrijheidstelling met het oog op verwijdering van het grondgebied of met het oog op overlevering (VILO)) door de strafuitvoeringsrechtbanken werden in de periode oktober 2015 – februari 2017 op alle afzonderlijke

6 Met de wet 5 februari 2016 tot wijziging van het strafrecht en de straffordering en houdende diverse bepalingen inzake justitie, BS 19 februari 2016, 13130 werd gesteld dat deze werkwijze tevens van toepassing is op de voorlopige invrijheidstelling met het oog op verwijdering van het grondgebied. Dit valt buiten het bestek van deze bijdrage.

strafuitvoeringsrechtbanken in België dossieranalyses uitgevoerd.⁷ De doelpopulatie van het onderzoek betrof alle beslissingen tot herroeping, herziening en niet-herroeping van voornoemde strafuitvoeringsmodaliteiten door de Belgische strafuitvoeringsrechtbanken in 2014. Aan de hand van lijsten opgesteld door de griffies van de strafuitvoeringsrechtbanken werd het steekproefkader per strafuitvoeringsrechtbank bepaald. De aanvankelijke doelstelling om op het niveau van iedere strafuitvoeringsrechtbank een proportioneel gestratificeerde steekproef te trekken op basis van de strata zoals weergegeven in tabel 2, werd verlaten toen bleek dat het totale aantal beslissing voor bepaalde categorieën op het niveau van een afzonderlijke strafuitvoeringsrechtbank beperkt kon zijn ($N < 5$). Aangezien een belangrijke doelstelling van het onderzoek het vergelijken van de verschillende categorieën aan beslissingen betrof, werden voor de categorieën met een beperkt aantal beslissingen op het niveau van een afzonderlijke strafuitvoeringsrechtbank (bv. herziening BD op SURB Gent) alle beslissingen opgenomen in de steekproef. Voor de categorieën waarbinnen er wel een selectie diende gemaakt te worden, gebeurde deze op toevallige wijze. Er werd met andere woorden op basis van de lijsten van iedere afzonderlijke strafuitvoeringsrechtbank een disproportioneel gestratificeerde steekproef getrokken (BAARDA *et al.*, 2012).

TABEL 2. GEHANTEERDE STRATA BIJ DE STEEKPROEFTREKKING OP EEN AFZONDERLIJKE STRAFUITVOERINGSRECHTBANK

	Herroeping	Herziening	Niet-herroeping
VI			
ET			
BD			
VILO			

Voor elke geselecteerde beslissing werd het volledige dossier opgevraagd, waarbij aan de hand van een uitgebreid registratieformulier informatie werd verzameld over verschillende aspecten: algemene informatie over de juridische situatie van de veroordeelde (aantal en aard van de veroordelingen, aanwezigheid slachtoffers, detentieduur, strafuitvoeringstraject, ...), procedure tot toekenning van de strafuitvoeringsmodaliteit (met inbegrip van advies van de psychosociale dienst, de directie en het openbaar ministerie), de opvolging van de strafuitvoeringsmodaliteit door de justitieassistent en de politie, de aanhangigmaking door het openbaar ministerie met het oog op herroeping en de verschillende vonnissen van de strafuitvoeringsrechtbank. Eventuele vervolgbeslissingen na een herziening of niet-herroeping werden eveneens geanalyseerd, ook al dateerden deze vonnissen van na 2014.

In het kader van dit artikel wordt er enkel ingegaan op de wijze waarop het strafresant na de herroeping van de VI bepaald wordt. De vaststellingen zijn dus gebaseerd op een analyse van de dossiers waarin een VI werd herroepen in 2014. Van de 281 beslissingen tot herroeping VI in 2014⁸ werden er 96 vonnissen bestudeerd. Daarnaast bestudeerden we 8 vervolgbeslissingen genomen in 2015 of 2016 nadat in 2014 een eerdere beslissing tot her-

7 We tellen hierbij de strafuitvoeringsrechtbank in het rechtsgebied van het hof van beroep te Brussel als twee afzonderlijke strafuitvoeringsrechtbanken, namelijk de strafuitvoeringsrechtbank Brussel-Nederlandstalig en de strafuitvoeringsrechtbank Brussel-Franstalig.

8 Merk op dat het totale aantal herroepingen verschilt van het aantal dat in het jaarverslag van het DG Justitiehuisen wordt vermeld (namelijk 240 ten opzichte van 281 in onze populatie). Het is echter niet duidelijk of dit verschil te wijten is aan onnauwkeurigheid in de lijsten die aan ons verschaft werden door de griffies of dat het cijfer in het jaarverslag van het DG Justitiehuisen onnauwkeurig is. We hebben in ieder geval kunnen vaststellen dat de door ons opgevraagde dossiers steeds een beslissing herroeping VI bevatten wanneer dit was aangegeven op de lijsten van de griffies.

ziening of niet-herroeping VI was geveld. In tabel 3 wordt weergegeven hoe deze vonnissen verdeeld zijn over de verschillende strafuitvoeringsrechtbanken. Enerzijds wordt er weergegeven hoeveel beslissingen herroeping VI er in totaal geveld zijn door de verschillende strafuitvoeringsrechtbanken in 2014, anderzijds wordt er aangegeven hoeveel beslissingen hiervan geanalyseerd zijn in het kader van het onderzoek. Er moet daarbij opgemerkt worden dat het aandeel bestudeerde beslissingen per strafuitvoeringsrechtbank verschilt. Na de dataverzameling op een strafuitvoeringsrechtbank werd steeds al een doorgedreven analyse op deze data uitgevoerd. Naarmate het onderzoeksproject vorderde, konden we reeds een aantal gelijkaardige processen in het beslissingstraject vaststellen (bv. de afwegingen die in vonnissen van de verschillende strafuitvoeringsrechtbanken gemaakt worden om al dan niet tot herroeping over te gaan, waarbij de ernst van de begane schendingen, het probleembesef van de veroordeelde, de sociale reclassering op het moment van de zitting en de medewerking met de justitieassistent tegen elkaar worden afgezet). Bijgevolg werden er in een latere fase van het onderzoeksproject minder te bestuderen beslissingen per strafuitvoeringsmodaliteit vooropgesteld aangezien saturatie sneller bereikt zou worden. Voor elke strafuitvoeringsrechtbank werd evenwel één vijfde van alle beslissingen herroeping VI als minimaal streefdoel vooropgesteld.

TABEL 3. AANTAL BESLISSINGEN 'HERROEPING VI' PER STRAFUITVOERINGSRECHTBANK⁹

	Totaal aantal herroepingen VI in 2014	Aantal bestudeerde beslissingen
SURB 1	29	16 (+1)
SURB 2	84	29 (+2)
SURB 3	10	9 (+0)
SURB 4	25	13 (+1)
SURB 5	82	18 (+2)
SURB 6	51	11 (+2)
Totaal	281	96 (+8)

Met betrekking tot strafrestantbepaling werden wel duidelijke verschillen tussen strafuitvoeringsrechtbanken geobserveerd. Er werden daarbij patronen op rechtbankniveau vastgesteld: voor elke strafuitvoeringsrechtbank kon uit de geanalyseerde beslissingen duidelijk worden afgeleid welke methodiek(en) er voor het berekenen van het strafrestant gebruikt worden.¹⁰ Per strafuitvoeringsrechtbank werden er hoogstens twee verschillende methodieken vastgesteld. Deze beperkte variatie inzake strafrestantbepaling maakt dat er op basis van het aantal onderzochte beslissingen een (voorzichtige) generalisering naar het geheel aan beslissingen tot herroeping VI genomen door de onderzochte strafuitvoeringsrechtbank in 2014 gemaakt kan worden.

9 Om eventuele herkenning van de strafuitvoeringsrechtbanken zoveel mogelijk te vermijden (bv. op basis van de omvang van de caseload), zullen er bij de presentatie van de data andere cijfers worden toegekend aan de verschillende strafuitvoeringsrechtbanken. Het toegekende cijfer zal bepaald worden op basis van de volgorde van vermelding (eerst geciteerde strafuitvoeringsrechtbank krijgt nummer 1, enzovoort).

10 Of er wordt in geen enkel vonnis expliciet gebruikgemaakt van een methodiek. In dat geval kan de gehanteerde methodiek niet (eenduidig) worden afgeleid uit de data, maar kan het stilzwijgen van de strafuitvoeringsrechtbank over de gehanteerde methodiek op zich als een patroon op rechtbankniveau beschouwd worden (zie *infra*).

4. STRAFRESTANTBEPALING IN DE PRAKTIJK

Strafrestantbepaling bij herroeping van de VI gebeurt in twee stappen. In eerste instantie wordt het verloop van de VI beoordeeld door de strafuitvoeringsrechtbank: vanaf welk moment verliep de VI niet langer naar behoren? Eens de duur van het goede verloop van de VI bepaald is, moet deze termijn in rekening gebracht worden bij de bepaling van het strafrestant dat opnieuw in werking gesteld zal worden. Uit de dossieranalyses blijkt dat er voor deze laatste berekening verschillende methodieken gehanteerd worden door de afzonderlijke strafuitvoeringsrechtbanken. Waar de uitoefening van discretionaire beslissingsmacht enigszins verdedigbaar is bij de inschatting inzake de goed verlopen periode van de VI, is het ons inziens minder logisch dat er verschillende berekeningswijzen worden gebruikt om het strafrestant te bepalen volgend op deze inschatting. Dit impliceert namelijk dat in soortgelijke dossiers (gelijke proeftijd, gelijk strafrestant bij toekenning VI, gelijke periode van de VI die naar het oordeel van de strafuitvoeringsrechtbank goed verliep) toch een verschillend strafrestant opnieuw in werking wordt gesteld en dus gelijkwaardige dossiers verschillend worden behandeld. We bekijken daarom eerst de verschillende methodieken van strafrestantberekening en hun consequenties in detail.

4.1 Methodieken van strafrestantberekening

Uit de dossieranalyses kwamen duidelijk twee verschillende manieren van strafrestantberekening bij herroeping van de VI naar voren: een proportionele aftrek van de proeftijd die goed verliep versus een volledige aftrek van de proeftijd die goed verliep. We zullen beide methodieken en hun prevalentie op strafuitvoeringsrechtbanken in detail bespreken. Er moet echter vooraf opgemerkt worden dat niet elke strafuitvoeringsrechtbank de berekening van het strafrestant expliciteert in haar vonnis. Door twee van de zes strafuitvoeringsrechtbanken (SURB 1 en 2) werd het opnieuw in werking gestelde strafrestant in alle bestudeerde beslissingen vermeld zonder te beschrijven hoe er tot deze uitkomst gekomen werd:

“[...] Le tribunal estime que l'intéressé a fourni des efforts pour respecter les conditions qui lui étaient imposées et qu'il y a lieu d'en tenir compte. Le tribunal remet à exécution 733 jours des peines privatives de liberté que le condamné devait encore subir au moment de l'octroi de la mesure.” [citaat vonnis uit dossier SURB 1]

Zoals eerder aangegeven, wordt nadere motivering niet vereist door het Hof van Cassatie. Deze manier van werken impliceert uiteraard niet dat er door deze strafuitvoeringsrechtbanken geen methodiek van strafrestantberekening gehanteerd wordt, wel dat deze hoogstens impliciet wordt toegepast en niet vermeld wordt in het vonnis. We focussen daarom hoofdzakelijk op de vier overige strafuitvoeringsrechtbanken die wel expliciet hun methodiek in het vonnis uitschrijven.

Proportionele strafrestantberekening aan de hand van de regel van drie

Drie van de zes strafuitvoeringsrechtbanken (SURB 3, 4 en 5) gebruiken expliciet een formule om het strafrestant te bepalen:

“[...] De rechtbank houdt rekening met de inspanningen die u deed om de voorwaarden te respecteren en neemt aan dat de proeftijd redelijk verlopen is tot [datum], hetzij gedurende 510 dagen. Het strafrestant op het ogenblik dat de beslissing tot voorwaarde-

lijke invrijheidstelling uitvoerbaar werd, bedroeg 333 dagen. De proeftijd was bepaald op 2 jaar of 730 dagen. Het te behouden strafrestant is gelijk aan: strafrestant – ((strafrestant : proeftijd) x in rekening te brengen dagen), hetzij 100 dagen.” [citaat vonnis uit dossier SURB 3]

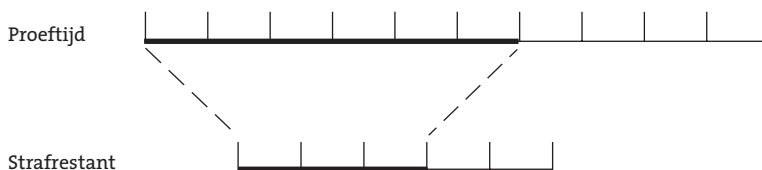
“[...] Dès lors, la partie de sa peine que le condamné devra encore subir sera fixée à 65 jours d’emprisonnement déterminés proportionnellement sur base du solde de la peine d’emprisonnement restant à subir lors de l’octroi (224 jours) multiplié par la durée de la période probatoire qui ne s’est pas déroulée favorablement (214 jours), divisé par la durée totale du délai d’épreuve (730 jours).” [citaat vonnis uit dossier SURB 4]

Hoewel er een verschil in formulering is (de ene formule maakt gebruik van de periode dat de proeftijd goed verlopen is, de andere van de periode dat de proeftijd slecht verlopen is) komen deze formules op hetzelfde neer en leveren ze hetzelfde resultaat op.¹¹

$$\text{Strafrestant (SR)} = \text{SR} - \frac{\text{SR} * \text{Periode goed verlopen proeftijd}}{\text{Totale proeftijd}}$$

$$\text{Strafrestant (SR)} = \frac{\text{SR} * \text{Periode slecht verlopen proeftijd}}{\text{Totale proeftijd}}$$

Twee aspecten zijn hierbij essentieel. Het gebruik van de formule laat de strafuitvoeringsrechtbank enerzijds toe het strafrestant, aan de hand van de regel van drie, proportioneel ten opzichte van de opgelegde proeftijd te bepalen. Dit houdt in dat wanneer de betrokkene bijvoorbeeld drie vijfden van zijn proeftijd heeft doorlopen, maximaal drie vijfden van het strafrestant kan worden afgetrokken (zie figuur 1; de vetgedrukte lijn geeft de doorlopen proeftijd en het overeenkomstige afgetrokken deel van het strafrestant weer). Deze proportionele berekening houdt rekening met het feit dat de proeftijd langer kan zijn dan het resterende strafrestant. Anderzijds laat deze formule toe dat, overeenkomstig de geldende wetsbepalingen, rekening wordt gehouden “met de periode van de proeftijd die goed is verlopen [en met de inspanningen die de veroordeelde heeft geleverd om de voorwaarden te respecteren die hem waren opgelegd]”. Enkel de proeftijd die goed verlopen is, wordt immers proportioneel van het strafrestant afgetrokken.

FIGUUR 1: MAXIMALE REDUCTIE STRAFRESTANT NA TOEPASSING REGEL VAN DRIE

Deze tweeledige logica komt goed tot uiting in onderstaand vonnis van strafuitvoeringsrechtbank 5. Allereerst wordt de maximale strafreductie bepaald door toepassing van de re-

¹¹ Periode goed verlopen proeftijd = Totale proeftijd – Periode slecht verlopen proeftijd. Door substitutie in de eerste formule wordt, na vereenvoudiging, de tweede bekomen.

gel van drie, om vervolgens toch een kleinere strafreductie toe te kennen gezien het minder goede verloop van de VI:

“[...] X was gedurende 2 jaar, 3 maanden en 11 dagen in voorwaardelijke invrijheidstelling en heeft een strafrestant van 576 dagen. De proeftijd bedraagt 5 jaar. De toepassing van de regel van drie: aantal dagen in voorwaardelijke invrijheidstelling, vermenigvuldigd met het strafrestant en gedeeld door het aantal dagen proeftijd, geeft als resultaat een maximale strafreductie van 262. Dit slechts voor zover betrokkene zijn voorwaardelijke invrijheidstelling de hele tijd goed verlopen was. Maar van omzeggens bij de aanvang van zijn voorwaardelijke invrijheidstelling ging X meermaals in de fout (zie bv. het ruim anderhalf jaar geen psychosociale begeleiding). Zelfs twee tussenkomsten van het openbaar ministerie en twee vonnissen van deze rechtbank brachten geen soelaas. Gelet op de korte periode dat zijn voorwaardelijke invrijheidstelling naar behoren liep, en gezien X amper inspanningen leverde om zijn voorwaarden na te leven, reduceert de rechtbank het strafrestant met 76 dagen.” [citaat vonnis uit dossier SURB 5]

De strafuitvoeringsrechtbank oordeelde dat slechts 240 dagen van de 831 dagen (2 jaar, 3 maanden en 11 dagen) van de VI goed verliepen. De berekening via de formule levert dan inderdaad een strafrestantreductie van 76 dagen op:

$$SR - \frac{SR * \text{Periode goed verlopen proeftijd}}{\text{Totale proeftijd}} = SR - \frac{576 * 240}{1825} = SR - 76$$

Ondanks het gebruik van eenzelfde berekeningswijze door drie strafuitvoeringsrechtbanken moet er toch nadere aandacht aan eventuele verschillen besteed worden. In de eerste plaats is er een verschil in de mate waarin de formule wordt gebruikt. Enkel strafuitvoeringsrechtbank 3 hanteert namelijk in alle bestudeerde dossiers gestandaardiseerd de formule. Strafbuitvoeringsrechtbank 4 en 5 daarentegen hanteren de formule niet wanneer het strafrestant groter is dan de proeftijd.¹² Toepassing van de formule in deze gevallen leidt er namelijk toe dat er meer tijd dan deze doorgebracht onder VI wordt afgetrokken van het strafrestant, zoals in onderstaand voorbeeld van een vonnis van strafuitvoeringsrechtbank 3:

“De proeftijd is aanvaardbaar verlopen tot [datum], wat neerkomt op 271 dagen. Het strafrestant op het ogenblik dat de beslissing tot VI uitvoerbaar werd, bedroeg 1849 dagen. De proeftijd was bepaald op 5 jaar of 1825 dagen. Het te behouden strafrestant na toepassing van de regel van drie is gelijk aan 1574 dagen.” [citaat vonnis uit dossier SURB 3]

Er werden in dit geval 275 dagen van het strafrestant afgetrokken, terwijl betrokkene slechts 271 dagen voorwaardelijk vrijgesteld was. Dit is een miniem verschil, dat evenwel kan oplopen wanneer het strafrestant nog groter is dan de proeftijd. De twee andere strafuitvoeringsrechtbanken die gebruikmaken van de formule zullen in gelijkaardige gevallen de formule echter niet toepassen, maar ervoor opteren om de periode onder VI rechtstreeks

¹² Denk hierbij terug aan het voorbeeld dat in de inleiding gegeven werd: de toekenning VI na het uitzitten van één derde van een criminele straf van dertig jaar (strafrestant is twintig jaar, proeftijd is tien jaar).

van het strafrestant af te trekken om te vermijden dat de herroeping tijdswinst aan de betrokkene oplevert (SURB 4: 5 dossiers, SURB 5: 3 dossiers). Dit is een tweede methodiek van strafrestantberekening, die door één andere strafuitvoeringsrechtbank systematisch wordt toegepast in alle bestudeerde dossiers (zie *infra*).

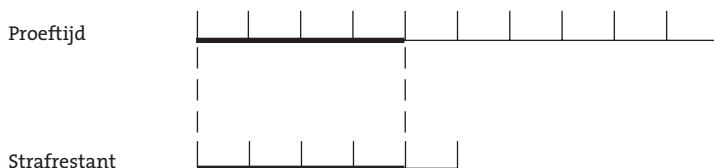
Tot slot moet er nog opgemerkt worden dat er ook nog een verschil is tussen strafuitvoeringsrechtbank 4 en 5. Waar strafuitvoeringsrechtbank 5 in alle bestudeerde dossiers waarbij er geen tijdswinst voor de veroordeelde is, de formule toepast, geldt dat niet voor strafuitvoeringsrechtbank 4. In 9 bestudeerde dossiers wordt de formule door deze strafuitvoeringsrechtbank namelijk niet neergeschreven, maar wordt enkel het strafrestant meegedeeld, vergelijkbaar met de twee eerder besproken strafuitvoeringsrechtbanken 1 en 2 die nooit expliciet hun methodiek neerschrijven. Wel kan er op basis van eigen berekeningen gesteld worden dat al deze strafuitvoeringsrechtbanken (SURB 1, 2 en 4) een proportioneel deel van het strafrestant in werking stellen: er kan probleemloos worden vastgesteld dat niet de volledige periode van de VI die goed verlopen is wordt afgetrokken van het strafrestant. Tijdens een informeel gesprek met leden van strafuitvoeringsrechtbank 1 werd ook bevestigd dat de proeftijd door hen proportioneel in rekening gebracht wordt voor het bepalen van het strafrestant. Eigen berekeningen tonen evenwel aan dat de regel van drie daarbij niet (exact) wordt toegepast.

De volledige aftrek van de goed doorlopen proeftijd

Eén van de zes strafuitvoeringsrechtbanken (SURB 6) heeft de gestandaardiseerde praktijk om expliciet terug te gaan naar de datum waarop de VI een ongunstig verloop begon te kennen en vervolgens de periode die gunstig verliep (ongeveer) in haar geheel af te trekken van het strafrestant:

“[...] De rechtbank is bereid om de periode die hij verbleef in de crisisafdeling van X in mindering te brengen van zijn strafrestant, nadien liep het vaker fout dan goed. De periode na [datum] wordt dan ook niet in mindering gebracht.” [citaat vonnis uit dossier SURB 6]

Vier jaar gunstig verloop van de VI houdt dan bijvoorbeeld in dat er vier jaar van het strafrestant wordt afgetrokken (zie figuur 2; de vetgedrukte lijn geeft de doorlopen proeftijd en het overeenkomstig afgetrokken deel van het strafrestant weer). In alle bestudeerde dossiers hanteert strafuitvoeringsrechtbank 6 deze methodiek van strafrestantberekening.

FIGUUR 2. MAXIMALE REDUCTIE STRAFRESTANT DOOR VOLLEDIGE AFTREK VAN DE GOED DOORLOPEN PROEFTIJD

Deze manier van werken kan tot een tegenstrijdige situatie leiden wanneer de gunstig doorlopen proeftijd bij herroeping het strafrestant overschrijdt. In dat geval zou de berekening van het strafrestant op bovenstaande wijze immers tot strafeinde leiden, terwijl de veroordeelde in het geval van niet-herroeping nog een verdere periode onder VI zou blijven.

In één bestudeerd dossier was dit het geval, waarbij de strafuitvoeringsrechtbank ook consequent haar methodiek bleef toepassen.

De betrokkene werd voorwaardelijk vrijgesteld op 170 dagen verwijderd van strafeinde. Hij werd residentieel opgenomen in een psychiatrisch ziekenhuis, alwaar hij meer dan één jaar verbleef. Het verloop van deze periode werd door de justitieassistent als gunstig omschreven. Nadat er zich evenwel een incident voordeed, diende betrokkene wegens het niet naleven van de huisreglementen onmiddellijk de instelling te verlaten, waarna betrokkene voorlopig werd aangehouden en de herroepingsprocedure werd opgestart door het openbaar ministerie. De strafuitvoeringsrechtbank erkende het goede parcours dat betrokkene heeft afgelegd en herriep de VI daarom niet. Nochtans beschikte betrokkene op het ogenblik van de zitting niet over een dagbesteding, wat een verplicht na te leven voorwaarde was. Een verderzetting van de VI wanneer er op de zitting geen (vooruitzicht op) dagbesteding is, is dan eerder uitzonderlijk. De strafuitvoeringsrechtbank leek echter weinig andere opties te hebben dan de VI verder te laten lopen, aangezien haar erkenning van de relatief lange periode dat de VI goed verliep, zou impliceren dat het strafrestant binnen de werkwijze van de strafuitvoeringsrechtbank volledig moest worden afgetrokken van de nog te ondergane vrijheidsstraf. Door de VI verder te zetten, bleef betrokkene onder justitiële begeleiding staan. Echter, het verdere verloop van de VI werd als negatief omschreven door de justitieassistent. Daarom maakte het openbaar ministerie het dossier binnen twee maanden opnieuw aanhangig voor herroeping en wees in haar motivering bovendien op de mislukte strategie van de strafuitvoeringsrechtbank:

"[...] Alle mogelijkheden zijn op heden uitgespit waardoor betrokkene dan ook geen enkele voorwaarde naleeft. Het feit dat hij nog maar een strafrestant heeft van 170 dagen kan geen reden zijn om betrokkene kost wat kost in het systeem van voorwaardelijke invrijheidstelling te houden. Na weken inspanningen vanwege de justitieassistent kon er nog steeds niets geconcretiseerd worden waardoor mijn ambt dan ook van oordeel is dat een herroeping van zijn voorwaardelijke invrijheidstelling de enige optie is. Er is op dit ogenblik dan ook niet veel verschil met een invrijheidstelling na strafeinde. Er wordt toch geen enkele voorwaarde nageleefd." [citaat aanhangigmaking OM uit dossier SURB 6]

De strafuitvoeringsrechtbank herriep dan ook de VI en besliste, gelet op de inspanningen die betrokkene geleverd had, om het strafrestant te verminderen met 170 dagen. Dit leidde bijgevolg tot een definitieve invrijheidstelling (strafeinde).

Concluderend kunnen we stellen dat de beschreven verschillen in werkwijze inderdaad tot aanzienlijke verschillen in de behandeling van gelijkaardige gevallen kunnen leiden. Neem het voorbeeld van een veroordeelde die voorwaardelijk wordt vrijgesteld met een proeftijd van tien jaar. Het strafrestant op het ogenblik van invrijheidstelling is vijf jaar. Indien betrokkene vijf jaar van de proeftijd gunstig doorloopt, maar er daarna een herroeping plaatsgrijpt, zou de resterende gevangenisstraf die betrokkene moet ondergaan maar liefst 2,5 jaar verschillen tussen de twee hierboven omschreven werkwijzen: toepassing van de regel van drie zou immers inhouden dat de helft van het strafrestant wordt afgetrokken (2,5 jaar resterende gevangenisstraf), terwijl het aftrekken van de volledige periode die goed verliep dan weer de facto tot strafeinde zou leiden.

4.2 Inschatting van de periode van de proeftijd die goed verliep

Een eenduidige werkwijze voor alle strafuitvoeringsrechtbanken lijkt dus het overwegen waard om ongelijkheden in de berekening van het strafrestant te vermijden. Toch is het belangrijk om op te merken dat een eenduidige methodiek om het strafrestant te berekenen ongelijkheden weliswaar reduceert, maar niet geheel doet verdwijnen. Het bepalen van de periode dat de strafuitvoeringsmodaliteit goed verliep, een inhoudelijk-subjectieve afweging die nog steeds voorafgaand door de strafuitvoeringsrechtbank moet gemaakt worden, verdwijnt hier immers niet mee. Dit is nochtans ook belangrijk voor de betrokkene, omdat het bepaalt hoeveel tijd onder VI ‘verloren’ wordt in zijn strafuitvoeringstraject. In de overgrote meerderheid van de bestudeerde dossiers tellen de strafuitvoeringsrechtbanken doorgaans terug tot een relatief recente datum (in principe binnen het afgelopen jaar) om te stellen dat na deze datum de VI niet langer gunstig verliep. Op die manier wordt slechts een relatief korte periode van de VI niet in rekening gebracht om het strafrestant te bepalen, en dus ‘verloren’ door de veroordeelde.

Op elke strafuitvoeringsrechtbank bestudeerden we ook een aantal dossiers (minimum 3 – maximum 14 – in totaal 37) waarin het strafrestant niet verminderd werd. Er zijn hiervoor drie mogelijke redenen: het betrof een levenslang gestrafte (3 dossiers), de veroordeelde was niet aanwezig op zitting (6 dossiers) of, meest voorkomend, de VI kende van bij aanvang een problematisch verloop naar het oordeel van de strafuitvoeringsrechtbank (30 dossiers):

“De rechtbank heeft u op [datum] voorwaardelijke invrijheidstelling toegekend mits aansluitende residentiële opname in X. De voorwaardelijke invrijheidstelling is op [datum] van start gegaan, maar amper 5 dagen later hebt u de instelling verlaten zonder uitleg en zonder adres op te geven. [...] Het strafrestant blijft behouden op 1872 dagen maar wordt wel door de penitentiaire administratie verminderd met de termijn van de voorlopige aanhouding en de schorsing.” [citaat vonnis uit dossier SURB 3]

Ook in deze dossiers wordt er doorgaans naar een recente datum binnen het afgelopen jaar (met name die van de start van de VI) teruggegrepen om het strafrestant te bepalen, met uitzondering van 11 dossiers waarin de VI reeds meer dan één jaar liep.

In een beperkt aantal geanalyseerde dossiers werd inderdaad een relatief lange periode van de VI niet in rekening gebracht bij het bepalen van het strafrestant (16 dossiers in totaal).¹³ Op één strafuitvoeringsrechtbank (SURB 4) is het afwezig blijven op de zitting in 6 (van de 8) bestudeerde verstekvonnissen de reden om het volledige strafrestant opnieuw in werking te stellen:

“[...] A défaut d'explications fournies par l'intéressé, la partie de sa peine que le condamné devra encore subir sera fixée à 1256 jours d'emprisonnement.” [citaat vonnis uit dossier SURB 4]

Op deze strafuitvoeringsrechtbank was het aantal veroordeelden dat zich verzette tegen een eerder genomen beslissing bij verstek groter dan op andere strafuitvoeringsrechtbanken, een fenomeen dat waarschijnlijk versterkt wordt door bovenstaande manier van werken.

¹³ Gezien de niet steeds expliciete motivering door de strafuitvoeringsrechtbanken is het niet evident om in elk dossier te achterhalen welke periode van de proeftijd al dan niet in rekening wordt gebracht bij de bepaling van het strafrestant. In 16 dossiers lijkt er, op basis van de expliciete motivering van de strafuitvoeringsrechtbank of op basis van eigen berekeningen, evenwel meer dan één jaar van de proeftijd niet in rekening te worden gebracht bij de berekening van de proeftijd.

Na verzet kan het immers zijn dat de VI toch kan worden verdergezet of dat minstens, bij bevestiging van de herroeping, een deel van het strafrestant potentieel verminderd wordt op basis van de verklaringen aangeleverd door de veroordeelde.

Daarnaast bestudeerden we op strafuitvoeringsrechtbank 4 ook één dossier waarin de betrokkene wel aanwezig was op de zitting, maar er toch een relatief lange periode niet in rekening gebracht werd voor de bepaling van het strafrestant. De veroordeelde in dit dossier had nieuwe druggerelateerde feiten gepleegd tijdens de proeftijd. Hoewel er door het openbaar ministerie en de strafuitvoeringsrechtbank dan doorgaans kort op de bal gespeeld wordt door de zaak aanhangig te maken en te herroepen op basis van een schending van de bijzondere voorwaarden, in casu verbod op drugbezit (BREULS & SCHEIRS, forth.), was dat in het desbetreffende dossier niet gebeurd: tijdens de voorlopige hechtenis omwille van de verdenking van nieuwe feiten in 2012 werd beslist de VI niet te herroepen. Daarna duurde het meer dan een jaar voordat een definitief vonnis voor deze strafrechtelijke feiten geveld was, waarna de strafuitvoeringsrechtbank bij de herroeping terugtelde tot de datum van het eerste gepleegde strafrechtelijk feit met als concrete gevolg dat twee jaar van de proeftijd niet in rekening werd gebracht bij de bepaling van het strafrestant.

“Du contenu du dossier de la procédure, il résulte que l'intéressé a été mis sous mandat d'arrêt le [date] et condamné à X mois de prison en récidive légale, le [date], relativement à des faits d'infraction à la loi sur les stupéfiants commis entre XX/XX/2012 et le XX/XX/2014. [...] Au vu des éléments précités, il s'indique de constater que le non-respect des conditions remonte à tout le moins au XX/XX/2012. Dès ce moment, l'intéressé a cessé ses efforts pour respecter les conditions de la libération conditionnelle [...]” [cittaat vonnis uit dossier SURB 4]

Ook op de andere strafuitvoeringsrechtbanken bestudeerden we enkele dossiers waarin de betrokkene na een eerste overtreding van de voorwaarden nog geruime tijd voorwaardelijk vrijgesteld bleef en pas later een herroeping volgde. In een dossier van strafuitvoeringsrechtbank 6 werd de betrokkene bijvoorbeeld voorwaardelijk vrijgesteld in mei 2013. In september 2013 werd de zaak een eerste maal aanhangig gemaakt door het openbaar ministerie, omdat betrokkene zich met druggerelateerde zaken bezighield. De strafuitvoeringsrechtbank besliste echter om tot niet-herroeping over te gaan. Hierna bleek de reclassering weer enige tijd positief te verlopen volgens de evolutieverslagen van de justitieassistent: betrokkene doorliep een residentiële behandeling en bouwde een ambulant reclasseringsplan uit. In februari 2014 werd betrokkene echter weer in een druggerelateerde context aangetroffen. Deze keer werd er door de strafuitvoeringsrechtbank tot herroeping overgegaan. Voor de berekening van het strafrestant werd er daarbij teruggeteld tot de eerste overtreding, daterend van voor de eerdere beslissing tot niet-herroeping. Dit illustreert dat het geven van een nieuwe kans in eerste instantie zich (uitzonderlijk) later kan keren tegen de betrokkene indien het vervolgens toch opnieuw misgaat.

Zulke terugtelling kan soms zelfs een periode van meerdere jaren bestrijken. Een ander voorbeeld van strafuitvoeringsrechtbank 6 betreft een veroordeelde die in december 2009 voorwaardelijk vrijgesteld werd. Tot en met maart 2013 werd er door de justitieassistent steeds positief bericht over het verloop van de VI. Wel ontstonden er problemen omtrent de dagbesteding nadat betrokkene in november 2011 zijn tewerkstelling verloor door (geattesteerde) ziekte. Na een periode van arbeidsongeschiktheid liep het vinden van een nieuwe tewerkstelling niet over rozen. Ondanks dat de begeleiding voor het overige een positief verloop kende en betrokkene zich slechts in december 2013 aan de controle door de justitieassistent onttrok, werd bij de herroeping enkel de periode tot en met november 2011 in min-

dering gebracht van het strafrestant. In het vonnis werd door de strafuitvoeringsrechtbank gewezen op de geruime tijd dat betrokkene geen tewerkstelling had.

In één dossier op strafuitvoeringsrechtbank 1, waarin een in 2011 toegekende VI herroepen werd in 2014, betreurt de justitieassistent in haar eindverslag zelfs expliciet dat er geen rekening is gehouden met de periode die naar haar oordeel wel goed verliep:

“Nous estimons que l'intéressé a globalement respecté le dispositif conditionnel jusqu'au début 2014. Nous relevons qu'il est dommage que le TAP n'en ait pas tenu compte en remettant à exécution la totalité des peines privatives encore à subir.” [citaat uit eindverslag van de justitieassistent uit dossier SURB 1]

Voornoemde voorbeelden van beslissingen zijn misschien individueel verdedigbaar. Ze moeten ons inziens evenwel beoordeeld worden in het licht van de meerderheid van de beslissingen. Er is immers een groot aantal herroepen dossiers waarin er tevens reeds eerdere beslissingen tot niet-herroeping (of herziening) zijn genomen, waarbij er niet wordt teruggegaan tot de eerdere overtreding van de voorwaarden die tot deze beslissing tot niet-herroeping heeft geleid. Enkel de recente schending van de voorwaarden wordt in de meerderheid van de bestudeerde dossiers meegenomen bij de bepaling van het strafrestant. Dit verschil in benadering kan in de praktijk al gauw tot een verschil in strafrestant van maanden tot jaren leiden.

5. DISCUSSIE EN CONCLUSIE

In dit artikel hebben we beargumenteerd dat twee aspecten cruciaal zijn bij het bepalen van het strafrestant na herroeping van een VI, zijnde het bepalen van de periode dat de VI geen goed verloop kende en de wijze waarop de daaropvolgende berekening van het strafrestant plaatsgrijpt. Een verschillende werkwijze tussen strafuitvoeringsrechtbanken, maar tevens tussen dossiers kan in de praktijk leiden tot maanden en eventueel zelfs jaren verschil in nog uit te voeren strafrestant. In dat opzicht kan de VI, zeker met het oog op een potentieel toekomstige herroeping, als een onzekere strafuitvoeringsmodaliteit gekarakteriseerd worden.

De onzekerheid bij de veroordeelde over de dreiging om het strafrestant op termijn opnieuw in werking te zien treden (en mogelijk tevens over de werkwijze van de strafuitvoeringsrechtbank) kan leiden tot een terughoudendheid om überhaupt een VI aan te vragen. Dit zou o.a. mede kunnen verklaren waarom een stijgend aantal gedetineerden tot strafeinde gaat (BAUWENS, ROBERT & SNACKEN, 2012; ROBERT, 2009). Daar waar in 2007 420 gedetineerden hun volledige celstraf uitzaten, is dit aantal opgelopen tot 828 in 2015 (KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS, 2016: 204; DIRECTORAAT-GENERAAL PENITENTIAIRE INRICHTINGEN, 2008: 134-136). In dat opzicht vroegen MAES en TANGE (2014: 129) zich eveneens af of “iedereen echt wel in hoopvolle verwachting op VI [is], of ‘kiezen’ sommigen, op basis van al dan niet rationele argumenten (cf. afweging tussen overblijvend strafrestant en duur van de proeftijd bij VI), toch doelbewust voor strafeinde?” Vanuit eenzelfde logica is het eveneens mogelijk dat er sneller voor ET geopteerd wordt, aangezien het bij deze strafuitvoeringsmodaliteit zeker is dat de periode onder ET zal worden afgetrokken van het strafrestant. Hierdoor bereiken er momenteel mogelijk meer gedetineerden strafeinde via ET, zeker nu de veroordeelde sinds 2013 niet langer ambtshalve voor de strafuitvoeringsrechtbank verschijnt voor een VI, maar uit eigen beweging een verzoek tot VI moet indienen: de veroordeelde moet op heden met andere woorden autonoom beslissen of hij ET of VI (of beide) wil aanvragen. In de periode 2007-2012 was het aandeel ET als uitstroomregime bij strafeinde (nog) beperkt tot 10% (MAES

& TANGE, 2014: 113), daar waar dit in 2015 is opgelopen tot 15,7% (KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS, 2016: 204).

Gezien het onzekere karakter van de VI als strafuitvoeringsmodaliteit en de mogelijke gevolgen die dit met zich meebrengt (stijgend aantal gedetineerden dat tot strafeinde gaat) lijkt het ons aangewezen dat de wetgever voor meer eenduidigheid in de berekening van het strafrestant, en dus voor meer zekerheid voor de veroordeelde zorgt. Hierbij zijn er verschillende mogelijkheden, die elk evenwel hun voor- en nadelen hebben.

De wetgever zou ervoor kunnen opteren dat bij herroeping van een VI, net zoals voor BD en ET, de periode in VI volledig wordt afgetrokken van het strafrestant. Dit zou betekenen dat de proeftijd in alle dossiers gelijkgesteld zou moeten worden aan het strafrestant, en de strafduur dus niet overschrijdt. Vanuit penologisch oogpunt is deze optie de meest logische. Hoewel dit voorstel op het eerste gezicht misschien een serieuze omwenteling lijkt, dient er te worden opgemerkt dat deze werkwijze op één strafuitvoeringsrechtbank (SURB 6) reeds impliciet wordt toegepast.¹⁴ Er kan als tegenargument opgeworpen worden dat justitiële opvolging over een langere periode, en de geleidelijke overgang van detentie naar samenleving, juist een essentieel element van de VI vormt. Een VI die de opgelegde strafduur overschrijdt, en dus het feit dat de veroordeelde langer onderworpen blijft aan de justitiële controle dan indien er geen VI zou worden opgelegd, is vaak een doorslaggevend argument om de toepassing van de VI te verdedigen naar een breder publiek. Rekening houdend met de maatschappelijke en politieke gevoeligheid van de toepassing van de VI is de proportionele berekening van het strafrestant (cf. regel van drie) in alle dossiers misschien een realistischer alternatief met meer kans op slagen. Weliswaar met dien verstande dat ook hier, in overeenstemming met BD en ET, best voor maximale strafreductie geopteerd wordt. Elke dag onder VI dient dan proportioneel afgetrokken te worden van het strafrestant. In dit voorstel zou er dus niet geopteerd worden voor het afschaffen van het systeem dat de proeftijd de strafduur overschrijdt, al is het juist doordat de proeftijd het strafrestant kan overschrijden dat zij die strafeinde naderen het op een bepaald moment niet meer de moeite vinden om voor een VI te gaan en verkiezen om het strafrestant in de gevangenis uit te zitten. Dit heeft tot gevolg dat justitie sowieso alle opvolging verliest bij de invrijheidstelling van deze personen terwijl zij deze opvolging misschien het meeste nodig hebben. Daarenboven bezet dit stijgend aantal gedetineerden dat tot strafeinde gaat voor een langere tijd gevangenis capaciteit. Dit laatste systemische argument is bij andere beleidsbeslissingen wel belangrijk (cf. quasi-automatische toekenning van ET voor alle verblijfs gerechtigde veroordeelden met een straftotaal tot en met drie jaar gevangenisstraf, versnelde invrijheidstelling van 'verwijderbare' gedetineerden zonder verblijfsrecht, ...). Waarom zou het hier dan niet mogen meespelen?

Stelt zich nog het probleem aangehaald in de memorie van toelichting van de Wet Externe Rechtspositie: in een periode dat de voorwaarden niet worden nageleefd, wordt de veroordeelde niet geacht zijn straf uit te voeren. Hoewel dit op zich al haaks staat op het principe dat de VI een modaliteit van strafuitvoering is, zoals ook gedefinieerd in de Wet Externe Rechtspositie, speelt deze overweging voor beleidsmakers niettemin een belangrijke rol. Een automatische (al dan niet proportionele) reductie van het strafrestant zou immers impliceren dat het retroactief gevolg koppelen aan de herroeping van de VI niet langer mogelijk is. Dit geldt echter reeds voor BD en ET, waarbij dit voor beleidsmakers kennelijk geen probleem vormt. Het is wel zo dat de justitiële opvolging voor BD en ET, door de aard van deze strafuitvoeringsmodaliteiten, strikter verloopt. Toch blijkt uit de dossieranalyse

¹⁴ Weliswaar enkel in het geval van herroeping. Veroordeelden wiens dossier niet aanhangig wordt gemaakt met het oog op herroeping tijdens de VI doorlopen ook op deze strafuitvoeringsrechtbank hun volledige proeftijd (ook als deze het strafrestant overschrijdt) vooraleer definitieve invrijheidstelling volgt.

dat er tevens dossiers BD of ET zijn waarin bepaalde voorwaarden (dagbesteding, financiële begeleiding, psychosociale begeleiding, afbetaling burgerlijke partijen, ...) gedurende een beduidende periode niet worden nageleefd, wat echter voor de berekening van het strafrestant niet impliceert dat de straf niet zou worden uitgezeten. Bij ontvluchting wordt de strafuitvoeringsmodaliteit wel verondersteld een einde te kennen op het moment van ontvluchting, zoals blijkt uit onderstaand citaat:

"[...] Dit que la période pendant laquelle l'intéressé était en surveillance électronique, laquelle se termine le [date], date à laquelle il a été signalé comme évadé, sera déduite de la peine que l'intéressé devait encore subir au moment de l'octroi de la mesure."
[citaat vonnis uit dossier SURB 4]

Deze manier van werken is ook voor de VI het overwegen waard. We pleiten dus nogmaals voor een automatische reductie van het strafrestant, behalve in duidelijke en limitatief opgesomde gevallen waarbij er tot een welbepaald moment kan worden teruggeteld, tenzij de strafuitvoeringsrechtbank in een tussentijds vonnis heeft geoordeeld dat deze elementen niet zwaar genoeg wegen om tot een herroeping van de strafuitvoeringsmodaliteit over te gaan. We denken hierbij aan (de datum van) ontvluchting en/of (de datum van) een definitieve veroordeling voor het plegen van nieuwe strafbare feiten. Andere schendingen van de voorwaarden kunnen dan uiteraard nog steeds tot een herroeping leiden, maar dienen buiten beschouwing gelaten te worden voor het berekenen van het strafrestant.

Meer uniformiteit en dus gelijkheid in de bepaling van het strafrestant is een belangrijke overweging die de wetgever en beleidsmakers er ons inziens moet toe aanzetten om op korte termijn de nodige initiatieven te nemen om de bestaande praktijk te hertekenen, wil zij zelf niet bijdragen tot het in stand houden van belangrijke ongelijkheden in de strafuitvoeringspraktijk en een uitholling van haar eigen systeem.

BIBLIOGRAFIE

- BAARDA, B., BAKKER, E., VAN DER HULST, M., FISCHER, T., JULSING, M., VAN VIANEN, R. & DE GOEDE, M. (2012). *Basisboek methoden en technieken*. Groningen: Noordhoff Uitgevers.
- BAUWENS, A., ROBERT, L. & SNACKEN, S. (2012). Conditional release in Belgium: How reforms have impacted recall. *European Journal of Probation*, 4(1), 19-33.
- BREULS, L. & SCHEIRS, V. (forth.). Recall to prison: Het opvolgen en herroepen van strafuitvoeringsmodaliteiten. In K. BEYENS & S. SNACKEN (Eds.), *Straffen. Een penologisch perspectief*. Antwerpen: Maklu.
- DIRECTORAAT-GENERAAL PENITENTIAIRE INRICHTINGEN (2008). *Activiteitenverslag 2007*. Brussel: FOD Justitie.
- DWORKIN, R. (1977). *Taking rights seriously*. Cambridge: Harvard University Press.
- KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS (2016). Vraag nr. 1227 van de heer GOFFIN van 13 juni 2016. *Vr. en Antw. Kamer 2015-2016*. Bulletin nr. 54 089, 23 september 2016.
- MAES, E. & TANGE, C. (2014). Langgestrafte veroordeelden in de SURB-wachtkamer voor voorwaardelijke invrijheidstelling: 'En attendant Godot'? In K. BEYENS, T. DAEMS & E. MAES (Eds.), *Exit gevangenis? De werking van de strafuitvoeringsrechtbanken en de wet op de externe rechtspositie van veroordeelden tot een vrijheidsstraf*. Antwerpen: Maklu, 97-131.
- ROBERT, L. (2009). Geleidelijke terugkeer of plotse overgang naar de samenleving? Langgestrafte gedetineerden in de gevangenis van Andenne. In T. DAEMS, P. PLETINCX, L. ROBERT, V. SCHEIRS, A. VAN DE WIEL & K. VERPOEST (Eds.), *Achter tralies in België*. Gent: Academia Press, 163-191.

- SENAAT (2005). Wetsontwerp betreffende de externe rechtspositie van gedetineerden, *Parl. St.*, 20 april 2005, Wetgevingsstuk nr. 3-1128/1.
- VANDER BEKEN, T. & BALCAEN, A. (2009). Dossiervoering door de rechter: Beperkingen op de discretionaire bevoegdheid van de rechter bij de straftoemeting. *Environmental Lawforce working paper*, 2009(5), 1-33.
- VAN DEN WYNGAERT, C. (1992). Het gelijkheidsbeginsel in het straf(proces)recht: De schone slaapster in het bos? *Rechtskundig Weekblad*, 55(34-35), 1181-1193.
- Wet 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten, *BS* 15 juni 2006, 30455.
- Wet 5 februari 2016 tot wijziging van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake justitie, *BS* 19 februari 2016, 13130.
- Cass. 13 mei 2008, AR P.08.0608.N.
- Cass. 10 maart 2015, AR P.15.0257.N.